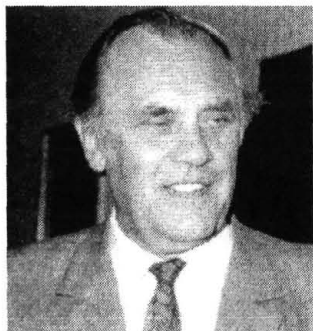

Meghalt Kiss Jenő (1933–2003)

Szabálytalan búcsú

Életének 71. évében 2003. július 21-én váratlanul elhunyt – fogalmaz kíméletlen pontossággal a gyászjelentés. A váratlanság nem az életkorra vonatkozik, bár mai fogalmaink szerint ez nem kor. Közel tíz éve annak, hogy Kiss Jenő valóban súlyos beteg volt, akkor lélekben felkészültünk minden eshetőségre. Ám túljutott a krízisen, s mi elveszítettük veszélyérzetünket. Ezért váratlan és megdöbbentő most a halálhíre.

Vészesen fogyatkozik szakmánk „nagy generáció”-ja. Ilyenkor megrendülünk, s kapkodva próbáljuk számba venni, mit mulasztottunk el megtanulni tőlük, immár végérvényesen. Magam több mint három évtizedet töltöttem Kiss Jenő közelében: tanítványaként egyetemi leckekönyvem őrizi aláírását; „közvetett” munkatársa lehettem, mikor minisztériumi főosztályvezetőként bevont a közművelődési törvény előkészületi munkálataiba; s végül közel másfél évtizedig közvetlen beosztottja és munkatársa voltam a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Módom volt tehát őt különféle szakmai feladatokban, rangos munkakörökben, más-más életkorban megfigyelni. Személyisége, emberi habitusa mindig átsütött a hivatalos szerepeken, s ezek a személyes vonások következetesen állandóak voltak benne. Hadd villantsak fel néhányat ezek közül, kissé csapongva talán, ahogyan előtolakodnak emlékezetemben.

Elsőként határtalan természetszeretete idéződik fel bennem. Kert, virágok, bokrok, gyümölcsfák, különleges fűszernövények – ezekben elgyönyörködni, ezek „természetéről” elgondolkodni, s elbeszélgetni, a jó gazda aggodalmával figyelni növekedésüket. Ez számára mindenkor értelmes, tevékeny elfoglaltságot jelentett. Ez volt talán az az *életrecept*, melyet ... Rousseau ajánlott az emberiségnek – ahogyan Illyés Gyula írja.

A természethez, a földhöz való vonzódása magyarázható talán vidéki származásával is, éppúgy, mint az az egyszerűség, mely egész személyiségéből sugárzott. Jelentett ez egyfajta közvetlenséget, természetességet, jelentette az egyszerű emberek tiszteletét, pontosabban szólva az emberi értékek tiszteletét a rangon, beosztáson alapuló tekintélyek helyett. Az otthonról magával hozott tiszta értékeket ugyanúgy megőrizte egy életen át, akár csak a mindig felismerhető, ízes vasi beszédet.

Ez az egyszerűség nemcsak magánemberként, hanem szakemberként is jellemezte. Nem szerette a szakmai hókusz-pókuszt, a kőrtést és fontoskodást, a szakmai frázispufogatást – ez egyébként a generációjára általában jellemző vonás, ha

úgy tetszik. Megvetette a formaságokat, a protokollt, az „illik”-feladatokat. Igyekezett kibújni a – vezető beosztásaiból egyébként gyakorta adódó – nyilvános szereplések alól. Emlékszem, a FSZEK-ben töltött főigazgatói évek során Gujgiczter Irén szelíd korholásokkal sem tudta rábeszélni, hogy egy-egy elhunyt kolléga sírjánál emlékbeszédet tartson. Kárpótlásul Irénnek megígérte, hogy őt majd elbúcsúztatja... Ezt az ígérteét már nem fogja teljesíteni.

Egyszerűsége – rangos vezetőként is – már szinte puritánságnak volt nevezhető: tanácsi lakásával, kiszolgált Skodájával, bármiféle, a beosztása révén megszerezhető előny elhárításával is elégedetten élt és dolgozott. Számára a család, a barátság, a jó könyvek, a kert, egy-egy pohár jóféle vörösbor, a csendes szemlélődés volt fontos. Megkockáztatom, ez is generációs vonás!

Mindannak fényében, amit próbálok felidézni róla, igen szeretetre és tiszteletre méltó ember volt. Szakmai elismerést vívott ki itthon és világszerte, miközben a világ legtermészetesebb módján tette a dolgát: irányított, szervezett, tanított, publikált, őrizte a magyar könyvtárügy értékeit, hozzáigazítva a világ könyvtárügyéhez.

Derűje, kiegyensúlyozottsága irigylésre méltó volt. Mindig sikerült az arany középutat megtalálnia: mindent mértékkel, semmit sem eltúlozva. Talán ez volt az ő titka, ezért volt jó vele dolgozni, a társaságában lenni, vele beszélgetni. 1998-as nyugdíjba vonulása után is példászerűen alakította ki új életformáját: nem szakadt el a szakmától, ugyanakkor mégis csak szíve szerinti feladatot vállalt el, amiben örömét lelte. Némi önteltséggel azt is gondolhatnám, hogy mintha csak megfogadta volna azokat az illyési sorokat, melyeket az emlékezetes, „kulcsátadási ünnepségek” eufémizált nyugdíjas búcsúztatóján idéztem:

Annak pedig, aki csinált valami megjegyzésre méltót az életben, elöregedvén így kell beszélnie:

Engedjétek meg, hogy saját lábamon vonuljak a háttérbe. Ne nógassatok további teljesítményre. Ne csapjatok be, ne kapassatok el. Ne kompromittáltassatok egy tolakvó aggastyánnal azt a friss lángú fiatalembert, azt a szívós férfit, akinek emlékét én is jó szívvel őrzöm. Tegyetek elem egy pohár bort, de hadd köszönjem meg csak egy kézmozdulattal, arcomat se kelljen felétek fordítanom.

Ennek a bekezdésnek, sajnos, van folytatása is, amely akkor, ott, nem hangzott el. Most, öt évvel később vált szomorú aktualitássá. S ez az esemény már nem cufémizálható:

Higgyétek, hogy a halál: legyőzhető, ha én, lám, elestem is. Ha mind elesünk is; kitartón, magányos hátvédként, a végsőkig, ahogy megfogadtuk.

Vállalom, hogy egyoldalú a kép, amit felidéztem. Visszaemlékezésem szabálytalansága abban áll, hogy „csupán” főhajtás kíván lenni egy szakmailag és emberileg kiemelkedő, példászerűen etikus életpálya előtt. Kiss Jenő szakmai pályafutásának, küzdelmeinek és sikereinek monografikus feldolgozása külön fejezetet érdemel a magyar könyvtárügy történetében. Hiszem, hogy megörökítése nem várat magára sokáig.

Bartos Éva